

Muistaa vai unohtaa – kenen totuutta pitäisi opettaa?

Filosofian tohtori Ulla-Maija Peltonen käsitteli historian syyspäivät avanneessa Eino Jutikala -luennossaan vuoden 1918 vaikeaa historiaa teemalla ”Muistaa vai unohtaa”. Luennon jälkeen syntyi mielenkiintoinen keskustelu.

Paikalla ollut tutkija Elina Sana käytti puheenvuoron, jossa hän arvosteli tutkijayhteisön suhtautumista ns. arkojen aiheiden tutkimukseen. Samassa yhteydessä hän antoi huutia myös historian opettajille epäillen, että emme opeta historiaa totuudenmukaisesti. Sana pelkäsi, että opetuksessa ei käsitellä sellaisia vaikeita asioita kuten Suomen miehityshallinto Itä-Karjalassa jatkosodan aikana, Saksaan luovutettujen kahdeksan juutalaisen ihmisen kohtaloa, vuoden 1918 tapahtumia tai jatkosodan perääntymisvaiheen aikana teloitettuja omia miehiä.

Onko meillä sitten historiassamme niin kipeitä asioita, että ne eivät kestä päivänvaloa? Allekirjoittaneen on vaikeaa uskoa, että kaapeistamme löytyisi luurankoja. Sellainen tilanne, jossa olisi helpompaa unohtaa kuin muistaa, saattaisi syntyä paikallishistoriaa käsiteltäessä. Oppilaina saattaa olla esimerkiksi vuoden 1918 väkivallantekoihin osallistuneiden henkilöiden ja heidän uhriensa jälkeläisiä. Tällaisia tilanteita tuskin nykyään syntyy, sillä vanhemmat eivät enää juuri keskustele menneisyydestä lastensa kanssa.

Uusissa historian opetussuunnitelman perusteissa korostetaan tulkinnallisuutta menneisyyden tapahtumia tarkasteltaessa. Jokainen on varmasti huomannut, kuinka haastavaa on opettaa historian tulkinnallisuutta nuorille. Oppilaat haluaisivat mielellään kuulla vain yhden varman totuuden asioista – se kun vapauttaa ajattelemaasta. Riittää kun muistaa, jos muistaa.

Kun käsittelemme esimerkiksi vuoden 1918 tapahtumia, teemme sen useammasta eri näkökulmasta. Yritämme saada oppilaat ymmärtämään, miksi vuoden 1918 tapahtumilla on niin monta nimeä, ja tuomme esiin näiden nimien taustalla olevat erilaiset tulkinnat menneisyydestä. Emme tuputa sen enempää vapaussotaa kuin kansalaissotaakaan

ainoina oikeina tulkintoina.

Vaatimus totuudenmukaisesta historian opetuksesta on kova. Kenen tulkinta olisi se totuus, jota meidän pitäisi opettaa? Opettaja kertoo menneisyydestä oman tulkintansa, jota oppilas täydentää vielä oppimateriaalin tulkinnoilla. Yhden totuuden opettamisen vaaraa erilaista informaatiota täynnä olevassa maailmassa ei voi edes pitää kovin relevanttina.

Myönnettäköön, että käytössämme on oppimateriaaleja, joissa menneisyyttä selitetään yhdestä oikean totuuden näkökulmasta. Ammattitaitoiset opettajat osaavat kyllä käyttää oikealla tavalla tällaisia materiaaleja ja asettaa ne oikeaan kontekstiin. Tulkinnallisuuden opettamisen avulla vältämme syytökset yhden totuuden opettamisesta. Toivottavasti tutkija Sanalla on aikaa perehtyä nykyaikaiseen suomalaiseen historianopetukseen ennen uusien kivien heittämistä päallemme.

Elina Sana on uusimmassa tutkimuksessaan Luovutetut käsitellyt Suomesta sodan aikana Saksaan luovutettuja sotavankeja. Heitä oli kaikkiaan lähes 3000. Luovutettujen joukko koottiin poliittisin tai etnisin perustein, siten että luovutettujen sotavankien pääjoukon muodostivat juutalaiset ja kommunistit. Kysymystä ei ole aikaisemmin käsitelty tutkimuskirjallisuudessa. Historian opetuksen tulee perustua perustutkimukseen, jonka toimesta syntyy se tieto, joka päättyy lopulta oppikirjoihin ja opetussuunnitelmien sisältöihin. Meillä ei ole mitään syytä itseruoskintaan siksi, että olisimme halunneet vaieta jatkosodan aikana Saksaan luovutettujen ihmisten kohtalosta. Elina Sanan teokseen perehdyttyään jokainen opettaja voi itse tykönäen tehdä päätöksen miten tätä asiaa käsittelee. Unohtaa sitä ei missään nimessä saa.

Pieni reunahuomautus on paikallaan tutkijoiden ja historian opetuksen välisestä suhteesta. Yhteen asiaan perehtyneet tutkijat näkevät helposti oman tutkimusaiheensa ylikorostuneena suhteessa muihin tapahtumiin. Historian opettaja joutuu jatkuvasti tekemään valintoja siitä syystä, että aikaa on rajallisesti. Käytännön syistä emme voi

muistaa kaikkea, mutta ei kysymys ole aktiivisesta unohtamisestakaan.

Nyt on kuitenkin aika muistaa joulun keskeinen sanoma ja unohtaa arkihuolet hetkeksi. Oikein hyvää ja lämminhenkistä joulua teille kaikille ja

hyvää uutta vuotta 2004.

Harri Rinta-aho
puheenjohtaja

Förbundsnytt

I skrivande stund klappar lillajul på porten, och läroplansarbetet i våra skolor håller på att komma igång på allvar. Riksläroplanernas text är klar, så nu gäller det att anpassa de lokala skolvisa läroplanerna till den. För historia och samhällslärens del blir det ju faktiskt en del förändringar, som ruckar vår vardag, eftersom vi fr.o.m. 2005 har två skilda ämnen på vårt ansvar.

Förutom kursernas innehåll gäller det för gymnasielärarna att tänka efter två gånger när man funderar på hurudan arbetsordning man rekommenderar för kurserna. Av tradition brukar ju samhällsläroplanen komma i ett sent skede av gymnasiestudierna. I framtiden kommer ju den kursen att utgöra stommen i ett helt nytt läroämne, som desutom kan leda till ett ämnesrealprov. Nu står vi snarast inför den situationen att eleverna borde gå den första kursen i samhällslära kanske redan under sitt första skolar. För att sedan kunna idka fördjupade studier i ämnet, och veta vad det går ut på gymnasienivå.

Och det nya realprovet har fått sin slutliga form under höstens lopp. Nu när konturerna av reformens resultat börjat klarna gäller det för oss lärare att se de möjligheter ämnesrealen ger oss när det gäller att höja profilen på våra ämnen i våra skolor. Nu gäller det att övertyga våra elever om nyttan och vikten av att välja att specialisera sig på historia och samhällslära för gymnasiets slutprov. Här finns spännande utmaningar för vårt skrä, som säkert kan ge oss var och en en kick framåt i vår vardagliga jämmerdal.

Eftersom läroplansreformer, nya kurser och ämnesrealen innebär en hel del extra arbete och utmaningar är det förstås viktigt att träffa kolleger, utbyta erfarenheter och få nya impulser. Förbundets kurser är till för just detta. Under året som kommer ordnar FLHS igen ett antal intressanta

kurser, somliga enligt känt mönster, andra helt nya. De ”Finsk-estniska historielärdagarna” i april är förhoppningsvis början till en ny tradition av samarbete över Finska viken. Dagarna är tänkta att bli ett kontaktförum mellan ämneskolleger i Estland och Finland och en chans att knyta kontakter som sedan kanske kan utnyttjas i det vardagliga skolarbetet. I samarbete med riksdagen ordnas också en EU-utbildning, där ett av utbildningstillfällena går på svenska. Missa inte dessa chanser, bästa kolleger!

Förbundets höstmöte hölls i sedvanlig god sämja i Helsingfors i oktober. Harri Rinta-aho övertalades att fortsätta som ordförande för förbundet. Till nya viceordföranden valdes Markku Liuskari och Kimmo Päiväranta. Undertecknad sitter som svenskspråkig medlem i styrelsen, och leder också förbundets internationella utskott. Jan-Erik Till från Karis är svensk representant i gymnasieutskottet och Petter Wallenius från Helsingfors i grundskol-utskottet. Ta gärna kontakt med oss i frågor som berör historieundervisningen och förbundet!

Med önskan om ett utmanande och gott nytt år!

Sture Lindholm